

ОБЕСПЕЧЕННОСТЬ АРКТИЧЕСКИХ КУЛИКОВ КОРМАМИ В ПЕРИОД МИГРАЦИОННЫХ ОСТАНОВОК НА ЮГЕ УКРАИНЫ

Кирикова Т.А., Антоновский А.Г.

Азово-Черноморская орнитологическая станция, г. Мелитополь
Таврический государственный агротехнологический университет,
г. Мелитополь

Мигрирующие арктические кулики - массовые представители орнитофауны в данном регионе, трофически связаны с мелководьями водно-болотных угодий. Осуществляя крупномасштабные миграции, они участвуют в трансграничном переносе веществ и энергии, что имеет бисферное значение. При этом они нуждаются в местах остановок, которые обеспечивали бы им условия для пополнения энергетических запасов. Такими местами на территории Украины служат ВБУ Азово-Черноморского побережья. Поэтому крайне интересно оценить степень развития кормовой базы и обеспеченность кормом этих птиц.

Полигоном для изучения кормовой базы арктических куликов мигрантов на местах миграционных остановок на юге Украины были избраны лиманы (Молочный лиман Азовского моря, Тузловская группа лиманов и Тилигульский лиман Черного моря) и лагуны Азово-Черноморского побережья (Восточный и Центральный Сиваш) (рис. 1).

Для оценки кормовых ресурсов в 1994 - 2002 гг. в прибрежных мелководьях исследуемых водоемов на 50 станциях отобрано 503 гидробиологические пробы. Бентосные пробы были отобраны и проанализированы по стандартной методике [1, 3]. Кормовые запасы рассчитаны исходя из значений биомассы кормовых объектов куликов и площади кормовой территории. Суммарная потребность куликов в энергии в разные сезоны года рассчитана исходя из суточной потребности куликов в энергии [2], их численности и продолжительности пребывания на местах миграционных остановок.

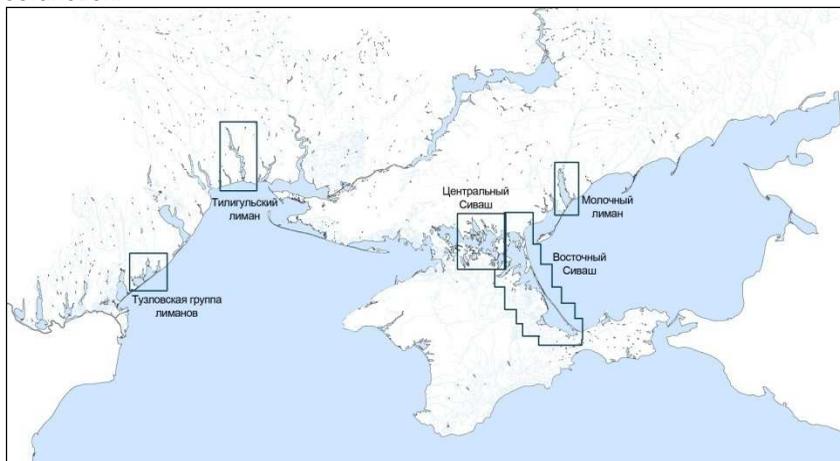

Рис. 1. ВБУ юга Украины – основные места миграционных остановок тундровых куликов

В исследуемых водоемах в 1994 - 2002 гг. было зарегистрировано 29 видов кормового макрозообентоса, среди которых преобладали брюхо-

ногие моллюски (Gastropoda) - 14 видов (48,3%); ракообразных (Crustacea) отмечено 7 видов (24,1%); многощетинковых червей (Polychaeta) - 5 видов (17,2%); и личинок насекомых (Insecta) - 3 вида (10,4%).

Наибольшее видовое богатство кормовых организмов наблюдалось на Сиваше, а наименьшее - на Тилигульском лимане, Молочный лиман и Тузловская группа лиманов занимали промежуточное положение.

Сравнительный анализ исследуемых вбу показал существенные различия между площадями доступных для куликов кормовых полей лиманов Азово-Черноморского побережья и лагун Сиваша. Независимо от сезона кормовые площади Восточного Сиваша значительно превышали таковые на лиманах и на Центральном Сиваше. В среднем на Восточном Сиваше они достигали 45,2 км² в период весенней миграции и 78,9 км² - во время осенней миграции (рис. 2).

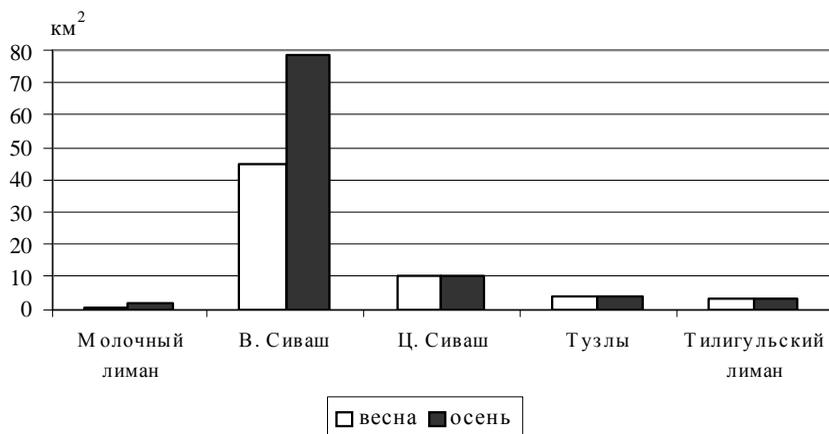

Рис. 2. Распределение по акваториям ВБУ кормовых площадей, доступных для кормления куликов

Кроме площади кормовых полей, важным показателем, влияющим на формирование кормовой емкости и размещение куликов, служила биомасса донных гидробионтов. Наивысший средний многолетний показатель весенней биомассы был отмечен на Молочном лимане ($31,1 \pm 7,01$ г/м², $n = 108$) [5]. Высокая весенняя биомасса также наблюдалась на оз. Алибей в Тузловской группе лиманов ($36,96 \pm 2,52$ г/м², $n = 3$) в 1999 г. [4]. В лагунах Восточного и Центрального Сиваша средняя многолетняя весенняя биомасса соответственно равнялась $12,14 \pm 1,7$ г/м² ($n=92$) и $6,03 \pm 1,07$ ($n=18$) г/м². Среднегодовые показатели осенней биомассы были наивысшими также на Молочном лимане - $65,53 \pm 15,82$ г/ м² ($n=96$), а самыми низкими в лагуне Центрального Сиваша - $5,30 \pm 1,47$ г/м² ($n=35$). На Тилигульском лимане они составляли $27,78 \pm 4,6$ г/м² ($n = 12$), в лагуне Восточного Сиваша - $14,57 \pm 1,07$ г/м² ($n=179$), на Тузловских лиманах - $11,72 \pm 1,41$ г/м² ($n = 56$).

Несмотря на высокую биомассу кормового макрозообентоса лиманов по сравнению с лагунами Сиваша, наибольшие значения кормовой емкости наблюдались на Восточном Сиваше. Так, на Восточном Сиваше они составляли 2 - 7090,2 ГДж, в то время как на лиманах максимальный

5. Кирикова Т.А. Использование куликами кормового макрозообентоса Молочного лимана в период миграции / Т.А. Кирикова, А.Г. Антоновский // Бранта: сб. научн. тр. Азово-Черноморской орнит. станции. – Вып. 10 – Мелитополь: Бранта – Симферополь: Сонат, 2007. – С. 74 – 98.
6. Черничко И.И. Макрозообентос Сиваша и связанное с ним размещение куликов / И.И. Черничко, Т.А. Кирикова // Фауна, экология и охрана птиц Азово-Черноморского региона. сб. научн. тр. – Симферополь: Сонат, 1999. – С. 52 – 65.

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ РІДКІСНИХ ТА ЗНИКАЮЧИХ ТВАРИН ПОЛТАВЩИНИ

Корчан Н.О., Дзюбенко Д.А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Екологічна безпека сьогодні розглядається як компонент національної безпеки. Стан навколишнього середовища – інтегральний показник розвитку держави. У Міжнародній конвенції “Про збереження біологічного різноманіття” (ратифіковано Законом України № 257/94-ВР від 29.11.1994 р.) стверджується, що необхідне коригування підходів до біологічного різноманіття, яке є надбанням усього людства, а не окремої держави чи адміністративного утворення.

Щоденно на Землі зникає 10–100 видів живих організмів, а за рік – 3–30 тисяч видів. Такого спалаху вимирання не відбувалося понад 65 мільйонів років, з кінця мезозойської ери коли зникли динозаври.

Біорізноманіття тваринного та рослинного світу складає основу природних ресурсів, які забезпечують людство продуктами харчування, сировиною, медичними препаратами. Воно також складає самостійну цінність, незалежно від його матеріального еквіваленту. Усвідомлення світовою громадськістю небезпеки втрати біорізноманіття проявилось у прийнятті Організацією об'єднаних націй Конвенції про охорону біологічного різноманіття. Згідно з Конвенцією, біорізноманіття визначається як різноманіття живих організмів з усіх джерел, включаючи різноманіття у рамках виду, міжвидове різноманіття та різноманіття екосистем. Зменшення різноманіття на одному рівні не може бути компенсовано збільшенням на інших рівнях організації живої матерії. Виділяють наступні основні рівні біорізноманіття: генетичне різноманіття популяцій, видове різноманіття угруповань, структурно-функціональне різноманіття екосистем і біосфери в цілому. Фауна України включає 45 тисяч видів (із них комахи – 35 тисяч, інші членистоногі – 3,4 тисячі, черви – 3,2 тисячі тощо). Хребетні тварини представлені рибами та круглоротими (212 видів і підвидів), земноводними (17 видів), рептиліями (21 вид), птахами (близько 400 видів) та ссавцями (108 видів). 12 видів хребетних є ендеміками.

За багатством біорізноманіття Україна поступається в Європі тільки Франції, і це покладає на неї високу відповідальність за його збереження. Біорізноманіття – це природний капітал, рівень збереження якого буде визначати вже у найближчому майбутньому долю держави. Негативний вплив техногенних чинників призвів до значної деградації екосистем і глобальної екологічної кризи: змін клімату, зменшення потужності озонового шару, забруднення біотопів важкими металами, нафтопродуктами, хімічними речовинами, випадіння кислотних дощів і поширення явища зпустелювання, унаслідок чого 65 % екосистем світу вже знищено або